

## ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΑΓΟΡΩΝ ΤΙΜΕΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ\*

Υπό

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Β. ΠΑΤΙΚΗ

Οικονομολόγου της Τραπέζης της Ελλάδος

Στο κείμενο τούτο υποστηρίζεται ότι, επειδή: α. η μακροετής άνοδος του γενικού επιπέδου των τιμών των βιομηχανικών προϊόντων συνοδεύθηκε από αύξουσα ελάττωση της «μεταβλητικότητας» τιμών (Πίνακας 2, σειρά 9) και β) η γενική αύξηση της αμοιβής της εργασίας στην μεταποίηση ήταν ανώτερη από την άνοδο της παραγωγικότητας (Πίν. 2, σ. 2,3) οι δε αντίστοιχοι συντελεστές μεταβλητικότητας (Πίν. 2, σ. 5, 6, 7) διακυμάνθηκαν χωρίς σχέση μεταξύ τους, το ποσοστό κέρδους των βιομηχανικών επιχειρήσεων μειώθηκε (Διάγραμμα 2), όπως και ο βαθμός μεταβλητικότητάς του—με εξαίρεση την περίοδο ζημιών (Πίν. 2, σ. 1). Αποτέλεσμα της συνδυασμένης επιδράσεως των παραγόντων αυτών ήταν να λείπουν βαθμηδόν σηματοδοτήσεις κατ' αρχήν για επενδύσεις και εν συνεχεία για απαραίτητες μεταβολές στην διάρθρωση των βιομηχανικών επενδύσεων και της βιομηχανικής παραγωγής. Με την εντεινόμενη αδρανοποίηση του μηχανισμού σχηματισμού των τιμών που διαπιστώνεται ότι επέρχεται στις αγορές συντελεστών της παραγωγής και αγαθών, παρατείνεται η διαρθρωτική στατικότητα της βιομηχανίας και εμποδίζεται, αν δεν ματαιώνεται, η εμφάνιση προϊόντων, με υψηλές ελαστικότητες ζήτησεως ως προς τις μεταβολές των τιμών του εισοδήματος, που κυριαρχούν στις εισαγωγές εμπορευμάτων της χώρας. Κατά συνέπεια δεν ελαττώνεται η σχέση συνολικού εμπορικού ελλείμματος προς

\* Ευχαριστώ τους οικονομολόγους και συναδέλφους κ.κ. Γιακουμή, Καράμπαλη, Κωνσταντίνιδη και Παναγιωτόπουλο για externalities δημιουργηθείσες σε άτυπες συζητήσεις, γύρω από πτυχές του εξεταζομένου θέματος στο παρόν κείμενο. Τους κ.κ. Ανδροβιτσανέα και Καράμπαλη ευχαριστώ ειδικά για την συγκρότηση «προγράμματος» που επιτάχυνε υπολογισμούς στον υπολογιστή της Τραπέζης.

το ΑΕΠ (Διάγ. 1) και δεν αποτρέπεται η μείωση των όρων εμπορίου της χώρας (Διάγ. 5). Λύση διαγράφεται με την αναδραστικοποίηση του μηχανισμού σχηματισμού των τιμών σε ευλύγιστες αγορές συντελεστών παραγωγής και εμπορευμάτων, με παράλληλη κατάστρωση πολιτικής εισαγωγής κοινοτομιών στις μεθόδους παραγωγής και νέων προϊόντων. Η πολιτική αυτή θα πρέπει να είναι συνεπής με μια στρατηγική της χώρας στα θέματα έρευνας και τεχνολογίας<sup>1</sup>.

Τα συμπεράσματα αυτά βασίζονται σε ερμηνεία αποτελεσμάτων στατιστικής επεξεργασίας στοιχείων (Σ.Ε.Β., Ε.Σ.Υ.Ε. και Τ.Ε.) της περιόδου 1963 - 1984 για την βιομηχανία σε επίπεδο διψήφιου κωδικού κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ. Η διάκριση των μικρότερων περιόδων, στην ακολουθούσα ανάλυση, καθορίσθηκε, όπως και το καταληκτικό έτος, από τα έτη στα οποία η Ε.Σ.Υ.Ε. έχει διενεργήσει απογραφές βιομηχανικών καταστημάτων.

#### Ι.α. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ ΤΟ 1986

Ο ρυθμός του πληθωρισμού στην διάρκεια του 1986 σημείωσε επιβράδυνση η οποία αναμένονταν από την εφαρμογή του σταθεροποιητικού προγράμματος του 1985. Η χαλάρωση αυτή, προβλέπεται ότι θα συνεχισθεί και το τρέχον έτος, ώστε το 1987 να πραγματοποιηθεί μείωση ποσοστιαίας ανόδου του δείκτη τιμών καταναλωτού (Ε.Σ.Υ.Ε.) υπολογισμένη και σε μέσα επίπεδα. Η τελευταία, το 1986 ήταν κατά τέσσερις περίπου μονάδες υψηλότερη από ό,τι το 1985, (23 έναντι 19,3 %), κυρίως λόγω της υποτιμήσεως της δραχμής του 1985, η οποία ύψωσε εφάπαξ το επίπεδο των τιμών των εισαγομένων ειδών κατά δύο περίπου εκατοστιαίες μονάδες. Οι τιμές των ειδών αυτών σε ξένο νόμισμα επιβάρυναν τον ρυθμό ανόδου του αποπληθωριστού ιδιωτικής καταναλώσεως το 1986 όσο το 1985. Πτωτική επίδραση στο ποσοστό ανόδου των τιμών ασκήθηκε κυρίως από την πλευρά του κόστους εργασίας, η συμμετοχή του οποίου στην αύξηση των τιμών το 1986 περιορίσθηκε σε τέσσερις μονάδες από έξι το 1985, και από την μικρότερη κατά μισή περίπου εκατοστιαία μονάδα συμβολή των τιμών των αγροτικών προϊόντων. Οι διαφορές αυτές, μεταφέρθηκαν στα επιχειρηματικά κέρδη ιδιωτικών και δημοσίων φορέων, στους εμμέσους φόρους και άλλες προσόδους, ως προκύπτει από ανάλυση επιδράσεων αρχικών εισροών στον αποπληθωριστή ιδιωτικής καταναλώσεως<sup>2</sup>.

Η ανωτέρω αναστροφή προελεύσεως επιδράσεων που διαμορφώνουν τις τιμές των τελικών προϊόντων, είναι ενδεικτική απαρχής μεταβολών οι οποίες επιφέρονται στις σχετικές τιμές των συντελεστών της παραγωγής, λόγω της εφαρ-

μοζόμενης οικονομικής πολιτικής. Οι αλλαγές αυτές, μετά από μακροχρόνιο άνοδο της πραγματικής αμοιβής της εργασίας πολύ πέραν από τα όρια που εγγυώνταν η μεταβολή της παραγωγικότητας, είχαν καταστεί απαραίτητος όρος για την εμφάνιση επιχειρηματικών κερδών, που μεταξύ άλλων παραγόντων προϋποτίθενται για την πραγματοποίηση επενδύσεων. Είναι ευνόητο, ότι εκτός από την ύπαρξη κερδών, για τον σκοπό αυτό χρειάζεται η διαθεσιμότητα και χρησιμοποίηση νέων τεχνικών γνώσεων ως και οργανωτικές αναδιατάξεις κλίμακας στις επιχειρήσεις. Όμως τα κέρδη και το ποσοστό κέρδους, άρχισαν να εξελίσσονται πτωτικά, συγχρόνως με τον κρίσιμο περιορισμό του κατά παράδοση εξισορροπητικού ρόλου των αδήλων πόρων στο ισοζύγιο πληρωμών που εκδηλώνεται από το 1974. Η εξέλιξη αυτή μετέθεσε τον ρόλο αυτό στις βιομηχανικές εξαγωγές, οξύνοντας επομένως και την ανάγκη για την στήριξη τους σε κατάλληλα αναδιαρθρωμένη παραγωγή μέσω περισσότερων και αναπροσανατολισμένων επενδύσεων<sup>3</sup>. Το διαρθρωτικό αυτό πρόβλημα αποκαλύφθηκε τυπικά με την ανεπάρκεια της συνθέσεως της βιομηχανικής μεγεθύνσεως του παρελθόντος να περιορίσει την σχέση συνολικού εμπορικού ελλείμματος προς το ΑΕΠ<sup>4</sup>. (Διάγ. 1) και να ανακόψει την πτώση των όρων εμπορίου (Διάγ. 5).

#### Ι.β. Η ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΤΩΝ ΣΧΕΤΙΚΩΝ ΤΙΜΩΝ

Για την αντιμετώπιση του διαρθρωτικού αυτού προβλήματος, συμπλήρωμα των σημειωμένων μεταβολών στις σχετικές τιμές της αγοράς συντελεστών της παραγωγής πρέπει να αποτελέσει η εκδήλωση αντίστοιχων αλλαγών και στην αγορά εμπορευμάτων και υπηρεσιών. Συγκεκριμένα, είναι ενδεδειγμένο να πραγματοποιείται φανερή διαφοροποίηση στα ποσοστά μεταβολής των τιμών των παραγομένων προϊόντων και των παρεχομένων υπηρεσιών, οι δε διαμορφούμενες τιμές τους να προσδιορίζονται από τις κατά περίπτωση μεταβολές στις τιμές των συντελεστών κόστους της παραγωγής τους και τις αλλαγές στις προτιμήσεις της ζήτησης. Επομένως, αλλαγές στις σχετικές τιμές της αγοράς συντελεστών παραγωγής—αναλόγως προς αντίστοιχες μεταβολές της σχετικής έμμεσης ζήτησης τους—είναι όρος για την εμφάνιση επενδυσίμων πλεονασμάτων στις επιχειρήσεις και ταυτόχρονες διαφοροποιήσεις τιμών της αγοράς αγαθών και υπηρεσιών—αναλόγως προς αντίστοιχες μεταβολές της σχετικής ζήτησης τους—είναι ο αναγκαίος όρος για να εμφανισθούν διαφοροποιημένα ποσοστά κερδών, τα οποία θα λειτουργήσουν ως δείκτες σηματοδότησεως αναπροσανατολισμού επενδύσεων.

## Π.α. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΔΡΑΝΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΤΙΜΩΝ

Η απουσία προόδου στην κατεύθυνση αυτή συμπίπτει χρονικώς με τις στρεβλώσεις αγορών που παρουσιάζονται στον Πίνακα 1, ώστε να είναι επιτρεπτή η ερμηνεία της στασιμότητας δια των δυσλειτουργιών των αγορών. Ούτως, οι απεικονιζόμενες έμμεσα σχέσεις τιμών στην αγορά συντελεστών, δεν απέτρεψαν την διαμόρφωση θετικού ποσοστού «μικτών» κερδών, (Διάγ. 2, 3), αλλά ανεπαρκούς ποσοστού. Η ανεπάρκεια αυτή έγινε εμφανής καθώς, με την επιβράδυνση αρχικά και κατόπιν μείωση της παραγωγικότητας, που καταγράφηκε, συνέτρεξαν αυξημένη απορρόφηση «μικτών» κερδών από διάφορα έξοδα. Η ανεπάρκεια αυτή αφορούσε στην κάλυψη αυξανόμενων εξόδων διαθέσεως προϊόντων— εν μέρει συνεπεία της εντεινόμενης εξαγωγικής προσπάθειας (Βλ. Π.β.)— και του χρηματοοικονομικού κόστους της αντιπληθωριστικής ανόδου των ονομαστικών επιτοκίων. Προσδιορίζονταν όμως από την περιοριστική επίδραση στα έσοδα των επιχειρήσεων που ασκούσαν εντεινόμενοι έλεγχοι στις τιμές προϊόντων και από την υψωτική επίδραση στο κόστος παραγωγής που προκαλούσε η άνοδος της πραγματικής αμοιβής της εργασίας πέραν από την φθίνουσα βελτίωση της παραγωγικότητας και η μετά το 1973 άνοδος του ενεργειακού κόστους. Υπό τους όρους αυτούς αυξάνονταν το εναλλακτικό κόστος τοποθετήσεως κεφαλαίων στην μεταποίηση, ώστε να αυξάνεται η λογιστική σημασία των χρηματοοικονομικών εξόδων— λόγω μειώσεως της σχέσεως «ιδίων» κεφαλαίων προς συνολικά κεφάλαια— • και να παρατείνεται η στασιμότητα των επενδύσεων. Η παράσταση αυτή είχε βεβαίως αρνητικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα η οποία, όπως και η αποδοτικότητα κεφαλαίων στην μεταποίηση, καθορίζονταν και από αποκλίσεις μεταξύ πραγματικών και οικονομοτεχνικά ενδεδειγμένων αναλογιών ποσοτήτων συντελεστών της παραγωγής. Χαρακτηριστικό είναι ότι, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΑΕΔ (1980 - 1986) ο αριθμός των «ακαθάριστων» απολύσεων εργατών δεν υπερέβη κατά μέσο όρο μηνιαίως το 1 % του εργατικού δυναμικού εκάστου έτους. Βέβαια η σχέση αυξημένων επενδύσεων, παραγωγικότητας και κερδών είναι αμφίδρομη. Είναι όμως αμφίβολο αν οι συνθήκες αυτές ήταν δυνατόν να στηρίξουν διαφορετικούς υπολογισμούς και απόψεις περί του ύψους των ωφελειών από εναλλακτικές δυνατότητες τοποθετήσεων κεφαλαίων, εφόσον τα «κέρδη» προφανώς υπολείπονταν των ωφελειών από εναλλακτικές τοποθετήσεις.

Πληθωριστικό περιβάλλον, στρεβλώσεις στις αγορές και παρεμβάσεις, αντιρροπητικές των στρεβλώσεων αυτών (Πίν. 1. σ. 4) κινούσαν στην δεκαετία που έληγε το 1984 σπειροειδείς μηχανισμούς προκλήσεως εξόδου από την αγορά

αναποτελεσματικών υπό τέτοιες συνθήκες επιχειρήσεων χωρίς αντιπαροχή διεξόδου από την διαρθρωτική στατικότητα της οικονομίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Επιτόκια, ωρομίσθιο, παραγωγικότητα, ισοτιμία δραχμής  
και σχετικές τιμές συντελεστών παραγωγής

	1963 - 69	1969 - 73	1973 - 78	1978 - 84
1. «Πραγματικά» επιτόκια κεφαλαίων κινήσεως	6,0	-0,6	-2,8	-1,9
2. «Πραγματικό» ωρομίσθιο. (Μέση ετήσια αύξηση) :	7,85	3,34	8,05	6,49
3. Βιομηχανικό προϊόν κατά εργατόρα (MEM) :	6,75	2,28	1,02	-0,05
4. «Πραγματική» ισοτιμία της δραχμής (MEM) :			-5,43	-10,63
5. Ονομαστικό ωρομίσθιο προς απο- πληθωριστή αποθέματος κεφαλαίου σε μηχανήματα (MEM) :	8,00	-2,10	7,70	6,20
6. Ονομαστικό ωρομίσθιο προς τιμή κιλοβατώρας υψηλής τάσεως (MEM) :	13,00	7,30	6,60	-7,00

(MEM) = Μέση Ετήσια Μεταβολή

Πη γ έ ς : Τράπεζα της Ελλάδος, Μηνιαία Στατιστικά Δελτία, ΕΣΥΕ : Μηνιαία Στατιστικά Δελτία, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος, ΟΟΣΑ, ECON, OUTLOOK, ΔΕΗ.

Σ η μ ε ί σ η : Τα μέσα ονομαστικά επιτόκια που αποπληθωρίστηκαν με τις μεταβολές του Δ.Τ. χονδρικής πώλησεως της ΕΣΥΕ, υπολογίσθηκαν με προηγούμενη στάθμισή τους, με τους μήνες ισχύος τους. Τα ποσοστά υποτιμήσεως της δραχμής δεν περιέχουν εκτίμηση επιδράσεων από την ΑΝΕ 1574 του 1970.

## Π. β. ΣΥΓΚΛΙΝΟΥΣΕΣ ΑΝΤΙ ΑΠΟΚΛΙΝΟΥΣΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ

Οι επισημάνσεις οι οποίες έγιναν με επίκεντρο τις στρεβλώσεις που υπάρχουν στις αγορές ανισχύονται σημαντικώτατα από εξειδικευμένες στατιστικές εκτιμήσεις (Πίν. 2). Οι υπολογισμοί αυτοί στηρίζουν την άποψη ότι, στην ελληνική βιομηχανία δεν λειτουργούν αγοραίες σηματοδοτήσεις διαφοροποίησης οικονομικής συμπεριφοράς και κατανομής πόρων. Αντίθετα εκδηλώνεται αύξουσα τάση παγίωσης υφισταμένων διαρθρώσεων — τάση στατικότητας — σε περίοδο που επιβάλλει τις διαρθρωτικές αλλαγές. Τονίζεται όμως ότι το συμπέρασμα αυτό βασίζεται σε στοιχεία ομαδοποιημένα στους είκοσι διψήφιους κωδικοποιημένους κλάδους της Μεταποίησης. Διαπιστώνεται μεταξύ 1973 και 1984, αύξουσα «συγκόληση» των ποσοστών ανόδου σύνθετου δείκτη τιμών προϊόντων βιομηχανίας κατά κλάδους (για εσωτερική κατανάλωση και εξαγωγές) με τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό ανόδου τιμών (Πίν. 2, σ. 9). «Συγκόληση» παρατηρείται τόσο στο ποσοστό μικτών όσο και στο ποσοστό καθαρών κερδών, που αναστρέφεται και γίνεται «διαφοροποίηση», μετά το 1982, οπότε εμφανίζονται οι ζημίες. (Πίν. 2, σ. 1, 2).

Αύξουσα σύγκλιση κλαδικών ποσοστών αυξήσεων σε σύγκριση με τα αντίστοιχα για το σύνολο της μεταποίησης παρατηρείται και στην «παραγωγικότητα», νοούμενη ως σχέση προϊόντος είτε κατά εργατώρα, είτε κατά απασχολούμενο, μετά από εξαίρεση του κλάδου «μεταφορικών μέσων», που μεταξύ 1973 και 1978 υπέστη κατακόρυφη μείωση ιπποδυνάμεως και απασχολήσεως. Αντίθετα διαφοροποίηση καταγράφηκε στον ρυθμό μεταβολής των κλαδικών λόγων ιπποδυνάμεως κατ' απασχολούμενο στην μετά την πρώτη ενεργειακή κρίση περίοδο 1973 - 1978. Η διαφοροποίηση αυτή ήταν αποτέλεσμα συνδυασμένων επιδράσεων από την αύξηση των πραγματικών μισθών πολύ πέραν από την αύξηση της παραγωγικότητας και την αύξηση του κόστους ενεργείας. Από τον Πίνακα 1 (σ. 5 και σ. 6) και Διαγ. 6 προκύπτει ότι μετά το 1973 και μέχρι τέλους της εξεταζόμενης περιόδου, σχετικά φθηνότερος «συντελεστής» ήταν τα μηχανήματα. Με βάση στοιχεία διαθέσιμων απογραφών της ΕΣΥΕ για την βιομηχανία, προκύπτει ότι, μεταξύ 1973 και 1978 η συνολική αύξηση εξοπλισμού σε ιπποδύναμη ήταν 20 % ή 40 %, εξαιρώντας την μείωση ιπποδυνάμεως που έγινε στον κλάδο 38. Προκύπτει επίσης η πολύ ενδιαφέρουσα εξέλιξη ότι ποσοστό άνω του 60 % της απόλυτης αυξήσεως ιπποδυνάμεως πραγματοποιήθηκε από 14 κλάδους με λόγο ίππων κατά απασχολούμενο μικρότερο από τον ισχύσαντα το 1973 για το σύνολο του τομέως (6,2 ίπποι). Αυτό σημαίνει ότι οι σχετικά μεγαλύτερης εντάσεως εργασίας κλάδοι αντέδρασαν περισσότερο από τους άλλους κλάδους — όπως άλλωστε θα ήταν δυνατόν να αναμένεται<sup>5</sup> — στις αυξήσεις πραγματικών μισθών και ενέργειας και ερμηνεύει την αυξημένη διαφοροποίηση

στην μεταβολή της κεφαλαιακής εντάσεως μεταξύ 1973 και 1978. Η περίοδος 1978 - 1984 χαρακτηρίστηκε, σε αντίθεση με την προηγούμενη, από σύγκλιση μεταβολών του λόγου κεφαλαίου-εργασίας και από διαφοροποίηση (μικρότερων) μεταβολών πραγματικής αμοιβής εργασίας κατά κλάδους. (Πίν. 2, σ. 4,5). Αποδε-

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Συντελεστές «Μεταβλητικότητας» (1-20,  $vi = \sigma/\chi_i$ ) μερικών μεγεθών της μείζονος βιομηχανίας στην Ελλάδα

	1963 - 69	1969 - 73	1973 - 78	1978 - 84	
1. Καθαρά κέρδη/ ίδια κεφάλαια	— 0,579 (63-66) §	0,325 0,677 (67-72)	0,775 1,335 (76-78)	— 1,334 (79-80)	— -3,510 81(-84)
2. Μικτά κέρδη/ σύνολο κεφαλαίων	— 0,449 (») §	0,277 0,828 (»)	0,338 0,388 (»)	— 0,434 (»)	— 0,328 0,379 (»)
3. Ίδια/συνολικά κεφάλαια	— 0,364 (») §	0,285 0,307 (»)	0,209 0,239 (»)	— 0,377 (»)	— 0,442 0,410 (»)
4. Ίπποι/απασχολού- μενοι (R) (χωρίς κ. 38)	— 0,856 (0,881)	— 1,544 (0,716)	— 1,951 (0,911)	— 0,612 (0,514)	— — —
5. Ωρομίσθιο (R) Ονομαστικό Πραγματικό	— 0,165 0,204	— 0,213 0,593	— 0,065 0,172	— 0,780 0,465	— — —
6. Προϊόν/απασχο- λούμενο (R) (χωρίς κ. 38)	— 0,991 (0,959)	— 1,902 (1,965)	— 2,233 (1,911)	— — —	— -4,569 (-4,892)
7. Προϊόν εργα/ τάρα (R) (χωρίς κ. 38)	— 0,967	— 2,225 (2,355)	— 1,388 (1,196)	— 86,740 (57,622)	— — —

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 (Συνέχεια)

8. Βιομηχανικό προϊόν (R)	0,923	0,851	0,935		-1,652
9. Βιομηχανικές τιμές (R)	—	—	0,320		0,171
		0,458 (70-73)*	0,414 (75-78)	0,364 (78-80)	0,130 (80-84)
10. Εξαγωγές/ προϊόν	—	—	0,879 (76-80)		—
			0,886 (76-78)	0,878 (79-80)	0,792 (81-84)
11. Εισαγωγική διείσδυση	—	—	0,941 (76-80)	1,049 (»)	1,026 (»)
	ΣΥΝΟΛΙΚΗ	—	0,897 (76-78)		
	ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ	—	—	1,579 (»)	1,626 (»)

Σ η μ ε ί ω σ η : Οι συντελεστές  $V_i$  που σημειώνονται με (R) έχουν υπολογισθεί με βάση μέσα ετήσια ποσοστά μεταβολής ( $\pm \%$ ) των συναφών μεγεθών στις περιόδους που αναφέρονται. Δεν συνυπολογίζονται μεταβολές του αναγραφόμενου πρώτου έτους.

Οι συντελεστές  $V_i$  των λοιπών μεγεθών έχουν υπολογισθεί με βάση μέσους αριθμητικούς «λόγους» (ratios) οικείων μεγεθών, κάθε ενός έτους των επιλεγισών περιόδων.

§ Ελλιπής κάλυψη 1963 - 1966.

\* Αποπληθωριστής μεταποιητικού ΑΕΠ

κτή εξήγηση της γενικευμένης αυξήσεως της κεφαλαιακής εντάσεως είναι αφ' ενός το γεγονός το οποίο το επίπεδο της πραγματικής αμοιβής της εργασίας να είχε υπερσχύσει της μεταβολής του ως προσδιοριστικού παράγοντος της μεροληπτικότητας συντελεστού των γενομένων επενδύσεων και αφ' ετέρου η μεροληπτικότητα αυτή να επηρεάσθηκε (Πίν.Ι,σ. 6), από το αυξημένο ενεργειακό κόστος. Ενδεικτικό είναι ότι στον κλάδο παραγωγής «μη μεταλλικών ορυκτών», το κατ'εξοχήν ενεργείοβόρο στην ελληνική μεταποίηση, η αύξηση της



ιποδυνάμειος ήταν 67 %. Συνολικά η ιποδύναμη, μεταξύ 1978 και 1984 αυξήθηκε κατά 36 % και χωρίς τον κλάδο (33), κατά 31 %, ο δε λόγος ιποδυνάμειος-απασχολούμενων κατά 3,7% ετησίως, έναντι 1,9% στην προηγούμενη πενταετία. Στην τελευταία εξαετία παρατηρείται συνέχιση και μάλιστα επίταση των διαφορών μεταξύ συντελεστών μεταβλητικότητας αμοιβών (Πίν.2, σ. 5) και παραγωγικότητας (Πίν.2, σ. 6, 7), ενδεικτική της και σε κλαδικό επίπεδο διατηρηθείσας διαστάσεως μεταβολών αμοιβής-παραγωγικότητας (Πίν. 1.). Συναφώς με την κλαδική συμπεριφορά των μεταβολών αμοιβής εργασίας και παραγωγικότητας, με βάση τους οικείους συντελεστές μεταβλητικότητας, επισημαίνεται ομοιότητα στην περίοδο 1963-1973. Και τα δύο μεγέθη διαφοροποιούνται κλαδικά (Πίν.2, σ. 5, 6 και 7), αλλά σε απόσταση μεταξύ τους, που ελαττώνεται στην περίοδο 1969 - 1973 με το πλησίασμα των μέσων ετήσιων ποσοστών αυξήσεων αμοιβών και παραγωγικότητας (Πίν. 1). Ολική διάσταση πορείας αμοιβής και παραγωγικότητας (Πίν. 1 και Πίν. 2, σ. 5, 6 και 7) εκδηλώθηκε στην περίοδο 1973 -1978, όπου και γενικής εφαρμογής αλλαγές στον χρόνο απασχολήσεως εισήγαγαν αποκλίσεις και στους συντελεστές μεταβλητικότητας της παραγωγικότητας υπολογισμένης και κατά τις δύο έννοιες. Διαφοροποίηση στην μεταβολή της αμοιβής της εργασίας κατά κλάδους άρχισε να επανεμφανίζεται παράλληλα με εκείνη της «παραγωγικότητας» όταν η τελευταία ήταν στάσιμη ή μειώνονταν (1978 - 1984)\*.

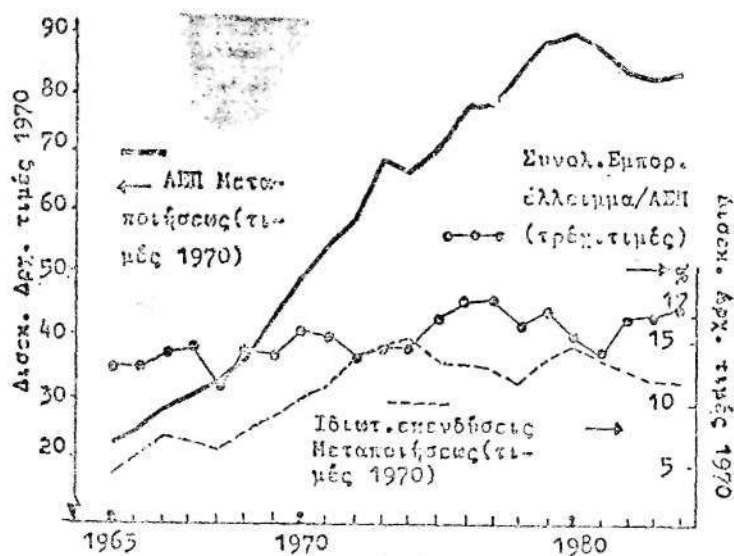
Αν συνδυασθεί το γεγονός ότι οι μεν κλαδικές βιομηχανικές τιμές αυξάνονταν μέχρι το 1984 συσπειρωμένες γύρω από την μέση τομεακή άνοδο τους, οι δε κλαδικές αμοιβές εργασίας διαφοροποιούνταν σε σχέση με την μέση αύξηση τους, όπως έκαμεν και ο κλαδικός βαθμός εισαγωγικής διεισδύσεως — ειδικά μετά την ένταξη του 1981 στην ΕΟΚ—διέξοδος για την διατήρηση αποδοτικότητας στην βιομηχανία ήταν η πρόσβαση σε ξένες αγορές. Πραγματικά, το πο-

\*. Με δεδομένο υπόβαθρο την στρεβλή διάρθρωση αγορών, δεν είναι επομένως τυχαίο γεγονός ότι το 38 % των συνολικών ζημιών των «προβληματικών» επιχειρήσεων το 1986 καλύπτεται από μονάδες του κλάδου των υφαντικών ειδών (23), ο οποίος είναι μέσης κεφαλαιακής εντάσεως και όπου ο λόγος κεφαλαίου - εργασίας μεταξύ 1973 και 1978 αυξήθηκε συνολικά κατά 73 %, υψώνοντας τον κλάδο στη δέκατη θέση το 1979 από την 13η που κατείχε το 1973. Ας σημειωθεί επίσης ότι το 34% των ανωτέρω ζημιών καλύπτεται από τον κλάδο παραγωγής χάρτου (27), όπου η κεφαλαιακή ένταση αυξήθηκε αντιστοίχως κατά 66%, μετακινώντας τον κλάδο αυτό στην 2η θέση από την 5η, σε ταξινόμηση με βάση το κριτήριο αυτό.

Εξάλλου οι κλάδοι αυτοί ήταν οι μόνοι σχεδόν που μεταξύ 1978 και 1984 κατάγραφαν μείωση του αριθμού απασχολούμενων: οι μεν υφαντικές βιομηχανίες κατά 17,3% η δε χαρτοβιομηχανία κατά 4,3 %. Μείωση κατά 9,5 % σημειώθηκε και στις βιομηχανίες ηλεκτρικών ειδών, όπου η απασχόληση μεταξύ 1973 και 1978 είχε επίσης μειωθεί κατά 9,2 %.

σοστό εξαγόμενης παραγωγής αυξήθηκε και δείχνει επιθυμητή αύξουσα σύγκλιση κλαδικών λόγων εξαγωγών προς παραγωγή. (Πίν.2, σ. 10). Επισύρεται όμως η προσοχή στο γεγονός α) ότι η σύγκλιση αυτή καταγράφηκε σε περίοδο μειούμενης βιομηχανικής παραγωγής, β) ότι δεν είναι άσχετη με το γεγονός ότι η πραγματική ισοτιμία της δραχμής συνολικά μειώθηκε κατά 24,3 % μεταξύ 1973 - 1978 και κατά 49 % μεταξύ 1978 - 1984, και γ) ότι ο βαθμός διαφοροποίησης της παραγωγής στην ουσία δεν μεταβλήθηκε. (Πίν. 2, σ. 8).

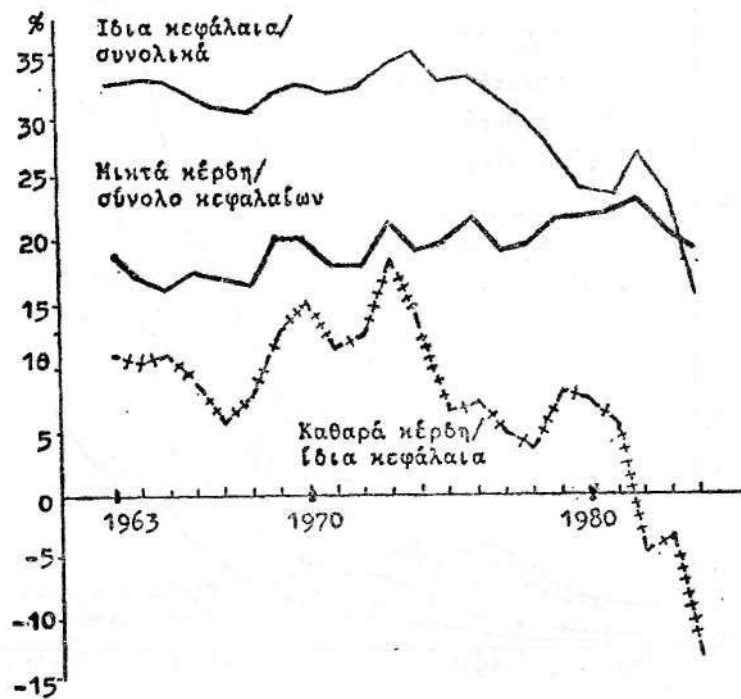
Τελικώς φαίνεται, ότι εκείνη η λειτουργία του μηχανισμού τιμών της αγοράς συντελεστών παραγωγής που διατηρήθηκε εν ενεργεία ήταν η έχουσα συνάφεια με τον επηρεασμό της μεροληπτικότητας εντάσεως συντελεστού στις γενόμενες επενδύσεις. Ανακεφαλαιώνοντας, η αύξηση του λόγου κεφαλαίου εργασίας στην περίοδο 1973 - 1978 αφορούσε κατ' εξοχήν τους σχετικά περισσότερο εντάσεως εργασίας κλάδους, ενώ στην περίοδο 1978 - 1984 γενικεύθηκε. Τούτο αποτελεί



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.

σημαντική ένδειξη εκσυγχρονισμού του κεφαλαιακού εξοπλισμού της μεταποίησης, ο οποίος όμως υπό συνθήκες δυσλειτουργιών στις αγορές συντελεστών παραγωγής και προϊόντων δεν εγγυώνταν αποδοτικότητα (Διάγ.2 και Διάγ. 3), και επομένως, συνέχιση επιχειρησιακής δράσεως. Παράλληλα πρέπει να υπογραμμισθεί ότι στην εξεταζόμενη περίοδο (1973 -1984), διαπιστώθηκε σύγκλιση μετα-

βλητικότητας κλαδικής κεφαλαιακής εντάσεως στο απόθεμα κεφαλαίου (ιποδυναμείως). Ο σχετικός συντελεστής ήταν 1,237 το 1973, περιορίστηκε σε 1,073 το 1978 και σε 1,054 το 1984. Οι δε κατανομές κλαδικών λόγων ιποδυναμείως - απασχολουμένων χαρακτηρίστηκαν από επίσης μειούμενους συντελεστές «θετικής ασυμμετρίας». (1973: 2,626, 1978: 2,433, 1984: 1,749). Η οικονομική σημασία αυτών των μετρήσεων είναι ότι ο εκσυγχρονισμός του εξοπλισμού που έγινε, αφορούσε στην υφιστάμενη διάρθρωση παραγωγικού δυναμικού (εκφρασμένη

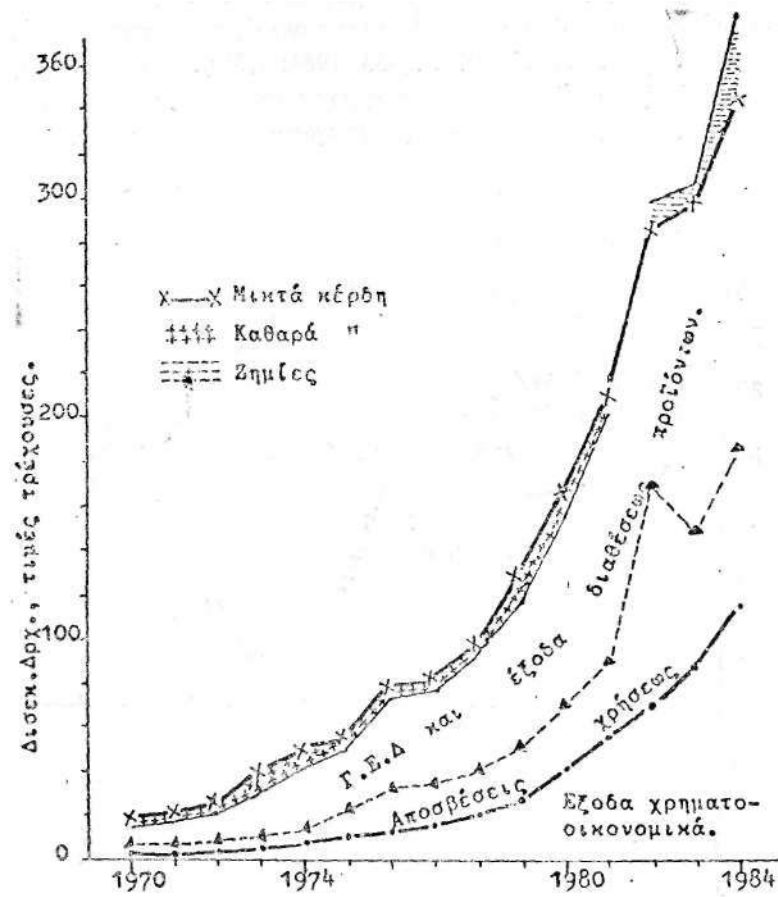


ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.

με τους 20 διψήφιους κωδικούς κλάδων της ΣΤΑΚΟΔ της ΕΣΥΕ) και όχι σε διαφοροποιημένη παραγωγική δομή μέσω κλαδικού αναπροσανατολισμού επενδύσεων, όπως ήταν αναγκαίο να γίνει.

Το συνοπτικά διατυπούμενο αποτέλεσμα των μεταβολών που σχολιάστηκαν στην παράγραφο Π.β., ήταν η μακροχρόνια πτωτική τάση των συνολικών όρων εμπορίου της χώρας μεταξύ 1963 και 1986, (Διάγ. 5), σε συνδυασμό με την επί-

σης διαρθρωτικού χαρακτήρα ανεπάρκεια του τομέα να περιορίσει το ποσοστό του εμπορικού ελλείμματος της χώρας επι του ΑΕΠ. (Διάγ. 1).

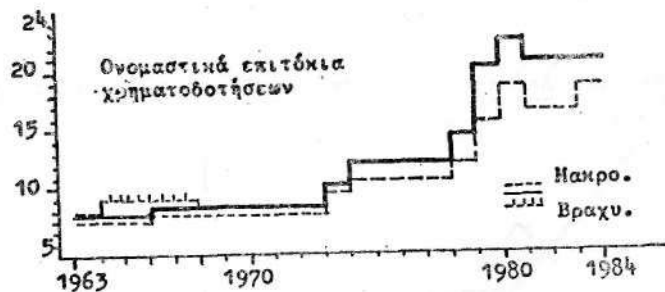


ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.

### III.α. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΥΤΕΣ ΤΙΜΕΣ ΣΕ ΕΥΛΑΓΙΣΤΕΣ ΑΓΟΡΕΣ

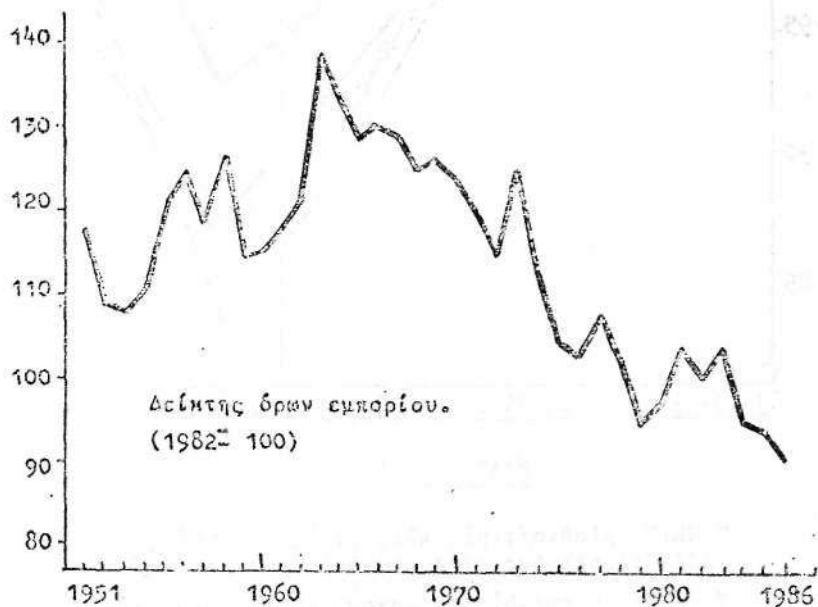
Η υπογράμμιση της σημασίας της απαλλαγής των αγορών από στρεβλώσεις και της παρεπόμενης ανάγκης να καταστούν αυτές ευέλικτες συνδέεται άμεσα με την εξέλιξη του γενικού επιπέδου των «απόλυτων» τιμών. Με συνθήκες της

γνωστής πτωτικής ανελαστικότητας τιμών προϊόντων - υπηρεσιών και ονομαστικής αμοιβής της εργασίας «κευσιανού» τύπου πραγματοποίηση μεταβολών στις



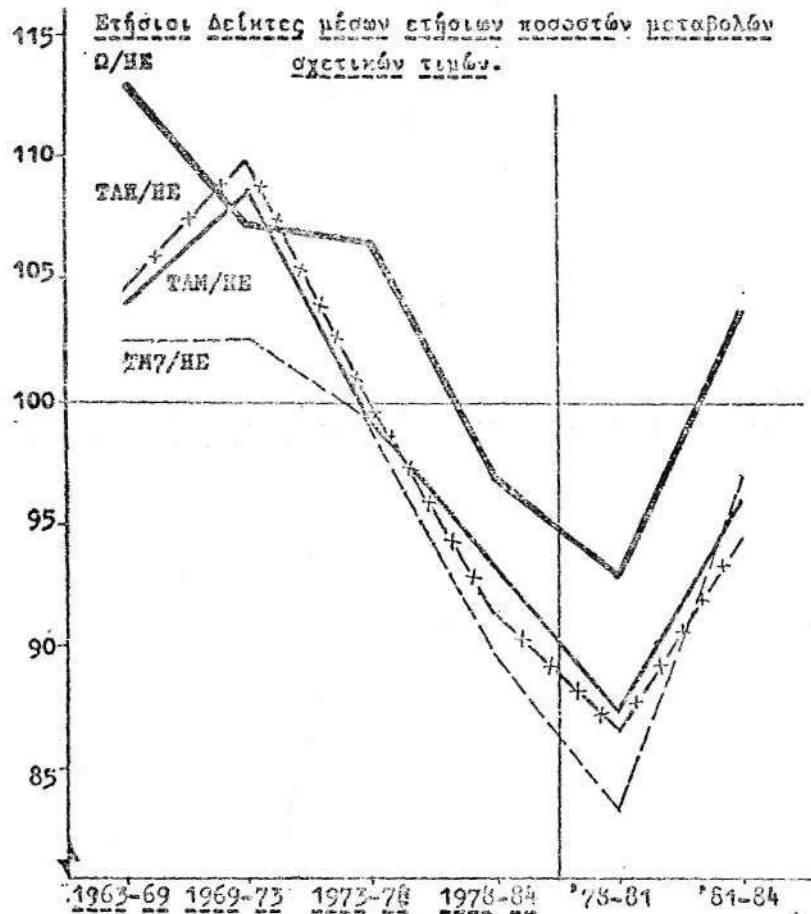
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.

σχετικές τιμές δεν είναι δυνατόν να εκδηλώνεται παρά ως άνοδος του γενικού επιπέδου των τιμών. Εφόσον δηλαδή σχετική προς τη ζήτηση επάρκεια προσφο-



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.

ράς ενός προϊόντος δεν είναι δυνατόν να συνεπιφέρει μείωση τιμών και αμοιβών συντελεστών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή του, αλλά τουλάχιστον αμετάβλητες τιμές κλπ., εκδήλωση σχετικής ανεπάρκειας άλλων προϊόντων, που αιτιολογεί αύξηση τιμών τους, αναγκάιος θα σημαίνει ύψωση του γενικού επιπέ-



ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6.

Ω/HE: Ωρομισθίο/τιμές ηλεκτρικής ενέργειας.  
 ΤΑΚ/HE: Αποπληθωριστής κεφαλαίου σε μηχ/τα/HE.  
 ΤΑΜ/HE: " επενδύσεων μηχαν. εξοπλισμού /HE.  
 ΤΜ7/HE: Δ, μέσης αξίας εισαγωγών, ομάδας 7/HE.

δου των τιμών, άρα πληθωρισμό εκ λόγων μεταβολής σχετικών τιμών. Επομένως ενώ οι μεταβολές των τελευταίων αποτελούν, κατά τα προηγηθέντα, όρον για να επιφερθούν διαρθρωτικές αλλαγές στην προσφορά, αναπόφευκτη εμφανίζεται η συνέχιση της ανόδου των τιμών με τη μορφή του διαρθρωτικού πληθωρισμού. Πληθωρισμός του τύπου αυτού θα παρεμένει βέβαια ανεκδήλωτος στην έκταση που ρυθμιστικές παρεμβάσεις θα στηρίζουν το διαμορφωμένοι στό σχετικών τιμών σε όλες τις αγορές.

Μετριασμός πληθωριστικών πιέσεων διαρθρωτικού χαρακτήρα δε φαίνεται εφικτός χωρίς οι αγορές συντελεστών παραγωγής και προϊόντων-υπηρεσιών να γίνουν ανταγωνιστικές με εύλογο βαθμό πτωτικής ελαστικότητας στις τιμές που διαμορφώνονται αντιστοίχως σε αυτές. Με τη μεταβολή αυτή οι αγορές θα καταστούν ανθεκτικές και προσαρμόσιμες στις πιέσεις για αλλαγές, σύμμορφες προς τις πραγματοποιούμενες στο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Οι αλλαγές αυτές εμποδίζονται από τη διαπιστούμενη αύξουσα αδρανοποίηση του συστήματος των σχετικών τιμών και τις στρεβλώσεις αγορών. Με τις συνθήκες αυτές η διάρθρωση της παραγωγής καθίσταται άκαμπτη και ολισθαίνει σε σύγκρουση με πραγματοποιούμενες διεθνώς ανακατατάξεις, σε στασιμότητα η έκλειψη. Η επανάληψη της αναπτυξιακής διαδικασίας ως φαίνεται διέρχεται από ευλύγιστες και χωρίς στρεβλώσεις αγορές <sup>6</sup>.

### ΙΠ.β. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΗ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ

Διαφορετική μεθόδευση της επιλύσεως του συνθέτου προβλήματος της ελληνικής οικονομίας, ενδεχομένως να ήταν η άδ η λ η μεταβολή των σχετικών τιμών, μέσω λεπτομεριακών καθορισμών εξειδικευμένων επιδοτήσεων ή φόρων. Ενώ ο απαραίτητος μηχανισμός για την εφαρμογή της εναλλακτικής αυτής προσεγγίσεως της οικονομικής αναδιαρθρώσεως δε φαίνεται ότι είναι τεχνικά διαθέσιμος, μεθοδεύσεις της κατηγορίας αυτής δεν είναι ξένες με την εμπειρία της ελληνικής οικονομίας. Η πρακτική αυτή προσιδίαζε σε φάση εκτατικής αναπτύξεως της οικονομίας. Αλλά και η εμπειρία που έχει έκτοτε σωρευθεί, με επίκεντρο την αδυναμία με την προσέγγιση αυτή να διαπερασθεί το διαρθρωτικό αδιέξοδο της οικονομίας με ενσυνείδητη προσπάθεια δημιουργίας «παράλληλου» προηγμένου τομέως της, λίγες αμφιβολίες καταλείπει περί του ότι ρυθμιστικές παρεμβάσεις αποτέλεσαν εργαλείο παγιώσεως και όχι λύσεως της ακαμψίας της οικονομικής διαρθρώσεως της χώρας και της συνοδού αυτής στασιμότητας της οικονο-

μίας. Οι ρυθμιστικές παρεμβάσεις δημιούργησαν ένα πληθωριστικό περιβάλλον, μέσα στο οποίο υπήρξαν καίριας σημασίας (Πίν.Ι,σ. 4) παρεμβατικές αντιροπήσεις στρεβλώσεων αγορών, που κατέληγαν βαθμιαία στην αδρανοποίηση, του μηχανισμού σχηματισμού και μεταβολών των σχετικών τιμών και στην υποβάθμιση, αν όχι την εξαφάνιση, του οικονομικού τους ρόλου. Υπό τους όρους αυτούς καθίστατο ανέφικτη η πραγματοποίηση της αποδυναμώσεως των πληθωριστικών προσδοκιών και της επενδυτικής «απροθυμίας», ακόμη δε περισσότερο, η πραγματοποίηση αναπροσανατολισμού της προσφοράς. Η έναρξη εφαρμογής σταθεροποιητικού προγράμματος δεν είναι δυνατόν να μην αποτελεί απόρροια διαπιστώσεων ταυτόσημων με τις ανωτέρω αναφερόμενες. Εξ άλλου περίοδος εντατικής αναπτύξεως, με τη νέα τεχνολογία, προϋποθέτει αποκεντρωμένες οικονομικές αποφάσεις και ευπροσάρμοστες αγορές.

#### IV. α. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΚΑΙ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΣΤΗ ΔΙΑΝΟΜΗ

Με διαρθρωτική οικονομική αλλαγή στις γραμμές της παραγράφου II.α., φαίνεται ότι δεν είναι δυνατόν να αποσοβηθούν μεταβολές σχετικών εισοδηματικών θέσεων. Ήδη το 1986 σε σχέση με το 1985 το μερίδιο εισοδήματος από μισθωτή εργασία στο αστικό εισόδημα περιορίσθηκε από 0,579 σε 0,557. Όμως η διαμορφωμένη διανομή εισοδήματος, στην έκταση που δεν καλύπτονταν από παραγωγική επίδοση των οικονομικών μονάδων (ιδιωτικών και δημοσίων επιχειρήσεων και ατόμων) εκ των πραγμάτων καλείται και ωθείται να αναπροσδιορισθεί σε συνάρτηση με την μεταβολή της παραγωγικότητας. Χωρίς την συνάρτηση αυτή είναι αμφίβολο ότι δε διακυβεύεται η οικονομική σταθεροποίηση, που στην ουσία αποτελεί πολιτική με στοιχεία διαρθρωτικού χαρακτήρα, ή ότι δεν αναστέλλεται αν όχι ματαιώνεται η ανάκαμψη και η επανάληψη της αναπτύξεως. Τα ανωτέρω καθόλου δεν υπονοούν πρόταση τυπικά άκρατης επιλογής «αποτελεσματικότητας» σε βάρος «διανομής». Μέσα στη μικτή ελληνική οικονομία σημαίνουν πάντως την αναγκαιότητα καθυστερημένης αποκαταστάσεως διανομής συμβιβαστής με την επιδίωξη αποτελεσματικότητας στην τρέχουσα φάση εξέλιξεως της ελληνικής οικονομίας. Σε μεταγενέστερο αναπτυξιακό στάδιο, όπου η κατανομή των πόρων θα έχει βαθμηδόν αποδεσμευθεί από τις αρνητικές επιδράσεις δυσλειτουργιών των αγορών, θα υπάρξουν ασφαλώς δυνατότητες συνδιαλλακτικών μεθοδεύσεων νέας επιλογής ζεύγους από επιδιωκόμενα επίπεδα αποτελεσματικότητας και επιθυμητές διανομές εισοδήματος. Άλλωστε και με την προοπτική της εισαγωγής της νέας, όπως και στην περίοδο της απαξιωμέ-



νης σήμερα, τεχνολογίας, αποτελεσματικότητα και διανομή δεν αποτελούν ανταγωνιστικές επιδιώξεις: Αντίθετα, καθίστανται συμπληρωματικές για τη φάση ανακάμψης και αναπτύξεως της οικονομίας.

#### IV. β. ΠΛΗΘΩΡΙΣΜΟΣ, ΚΟΣΤΟΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ως κατακλείδα αναφέρεται ότι σε μια χώρα με διαρθρωτικά οικονομικά προβλήματα ο περιορισμός του ρυθμού του πληθωρισμού δεν αποτελεί αυθύπαρκτη αξία. Κακά τα προηγηθέντα η επίτευξη του στόχου αυτού εμπεριέχει μια δύσβατη διάσταση. Επιταχυνόμενες διαρθρωτικές αλλαγές στο μίγμα της παραγωγής συνεπάγονται αρκετά υψηλό διαρθρωτικό πληθωρισμό, εκτός εάν οι αγορές συντελεστών και προϊόντων-υπηρεσιών καταστούν σύμμορφα ευλύγιστες και ανταγωνιστικές ώστε να αποσβέσουν αρκετές πληθωριστικές πιέσεις του είδους αυτού. Όμως η ταχεία μετάβαση σε ένα ελαστικό σύστημα συνεπιφέρει, έστω περιορισμένης διάρκειας, μείωση χρησιμοποιούμενων ποσοστών παραγωγικών συντελεστών και αναστροφή στη διανομή εισοδήματος. Ούτως, ενδεχομένη είναι η αναστροφή και αυτής της διαρθρωτικής πολιτικής, αν επικρατήσουν προτιμήσεις για ικανοποίηση βραχυπρόθεσμων επιδιώξεων κτήσεως πρόσκαιρων οφελών. Συνέχιση του πληθωρισμού και της προσκολλησεως στην ισχύουσα οικονομική διάρθρωση δεν είναι τεχνικά ανέφικτη. Τα εσωτερικά και εξωτερικά «ελλείμματα» που δημιουργεί οικονομία εγκλωβισμένη σε δυσλειτουργούσες αγορές, είναι τεχνικά εύκολο να καλύπτονται με μεταφορές πάσης φύσεως πόρων από την αλλοδαπή, όχι βέβαια χωρίς ανταλλάγματα... Προβάλλει ούτως το δίλημμα: παραμονή στο status quo με μεταφορές πόρων η διαρθρωτική πολιτική με ανάκτηση δυνατοτήτων επαναλήψεως αναπτυξιακής διαδικασίας;

Γενικός όρος για σταθερότητα στην εφαρμογή διαρθρωτικής πολιτικής είναι η επιλογή αποδεκτού ρυθμού εισαγωγής αλλαγών στο οικονομικό σύστημα. Αλλά επιβάλλεται ειδικότερα, η εδραίωση της πεποιθήσεως ότι η εφαρμογή διαρθρωτικής πολιτικής προϋποτίθεται πλέον για την επανάληψη της αναπτυξιακής διαδικασίας, όπως και ο συγχρονισμός εκδηλώσεως επενδυτικών πρωτοβουλιών με την εισαγωγή μέτρων διαρθρωτικής πολιτικής.

#### ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ν. Βερναρδάκη : «Τα Τραίνο της ανάπτυξης και η Ελλάδα του Πέμπτου Κοντράτιεφ. Υπό έκδοσή από τον οίκο Παπαζήση.
2. Τράπεζα της Ελλάδος, Ν. Γκαργκάνα, Π. Μομφεράτου : Διακλαδική ανάλυση της συμβολής του κόστους στην διαμόρφωση των τιμών στην Ελλάδα, Αθήναι 1979 (Μεθοδολογικό).
3. Ξεν. Ζολώτα, Ο αναπροσανατολισμός της Οικονομίας. «Βήμα», 18, 19 και 20/3/1973.
4. Τράπεζα της Ελλάδος : Έκθεσις του Διοικητού επί του Ισολογισμού του 1972, Αθήναι 1973, σελ. 13.
5. α. Rybezynski : Factor endowments and relative commodity prices. «Economica», vol. 22 pp. 336-341.  
β. ECOFIN 104 10277/1/84. ANNUAL ECONOMIC REPORT, 1984 - 1985, σελ. 27.  
γ. COM/85/570, Ετήσια Οικονομική Έκθεση, 1985 - 1986, σελ. 38.
6. Τράπεζα της Ελλάδος : Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1985, Αθήναι 1986, σελ. 19.
7. K.E. Boulding : Welfare Economics, A Survey of contemporary Economics, vol. II, 1952. A.E.A. , p. 30.